

Leesontwikkeling toetsen en volgen met Lijn 3

Door: Kim van der Zouw, Arjanne Hoogerman en Janneke Nieborg

Met *Lijn 3* volgt u de leesontwikkeling van alle kinderen het hele jaar door. De methode bevat alle materialen die u daarvoor nodig hebt. In de Pakketwijzer van *Lijn 3* vindt u informatie over het registreren van vorderingen en over de manier van toetsen. De toetsen zelf en de registratiebladen kunt u vinden in de Kopieermap algemeen, waarin ook een overzicht van alle toetsen en toetsmomenten is opgenomen. Registreren kan natuurlijk ook digitaal. Daarvoor kunt u gebruikmaken van de Malmberg Resultaten Monitor.

In dit artikel zetten we alle informatie over het hoe en waarom van toetsen en volgen met *Lijn 3* nog een keer op een rij. We geven bovendien praktische tips om het werken met de toetsen en de registratie van *Lijn 3* zo eenvoudig mogelijk te maken.

De leestoetsen van *Lijn 3*

Met een toets wordt zichtbaar hoe een kind presteert op een bepaald moment ten opzichte van de gemiddelde leeftijdgenoten en ten opzichte van de nagestreefde doelen. Met de toetsresultaten krijgt u gegevens in handen waarmee u na analyse het onderwijs kunt afstemmen op de onderwijsbehoefte van het kind.

Er zijn twee toetsvormen: methodegebonden en methodeonafhankelijk. Methodegebonden toetsen controleren of een kind de in de methode aangeboden leerstof beheerst. Deze toetsen zijn signalerend/diagnosticerend van aard en hebben als doel de leerkracht te informeren over de leesvorderingen van een kind. Door inzicht te geven in de leesvorderingen van een kind kan er adequaat worden ingespeeld op zijn onderwijsbehoefte. Methodeonafhankelijke toetsen, zoals de CITO-toetsen, zijn normerend van aard en bieden een vergelijking van de leesscore met een landelijk gemiddelde. Beide toetsvormen zijn nuttig en

bieden elkaar aanvullende informatie die u helpt om een goede analyse te maken van een kind.

Thematoetsen

De leestoetsen van *Lijn 3* zijn methodegebonden. Na elk thema wordt er getoetst om goed de vinger aan de pols te kunnen houden en snel hulp te bieden (interventie). Er zijn thematoetsen die alleen schriftelijk (groepsgewijs, stillezen) worden afgenomen, maar ook 'mondelinge' toetsen (individueel, hardop lezen). De toetsen geven elk op hun eigen manier inzicht in de leesvorderingen van een kind. De schriftelijke toetsen geven een algemeen beeld van de beheersing van de themastof. Een mondelinge toets doet dat ook, maar biedt tevens de mogelijkheid om meer informatie te krijgen over de subdomeinen van het technisch lezen: letterkennis, elementaire leeshandeling en tempo.

Toetsen op -niveau

Lijn 3 kent een aanbod voor kinderen die echt meer aankunnen dan de basislijn van de methode: de zogenaamde -lijn. Met *Lijn 3* worden kinderen altijd getoetst op het niveau dat past bij de instructie: de kinderen die werken op -niveau worden dus ook op -niveau getoetst, zodat ook hun ontwikkeling goed gevolgd kan worden. Er is voor dat doel een apart toetsboek met schriftelijke thematoetsen op -niveau, waar kinderen al meteen vanaf thema 1 in kunnen werken (zie ook de aanwijzingen in de lesbeschrijving voor dag 14, Handleiding thema 1, pagina 72).

Signaleringstoetsen

Naast de thematoetsen neemt u op vier momenten per jaar signaleringstoetsen af. Daarvoor gebruikt u de methodeonafhankelijke toetsen van het CITO die passen bij de toetskalender van de Kwaliteitskaarten (2010) en van het Protocol Leesproblemen en Dyslexie (Gijssels e.a., 2011). Deze kunt u aanvullen of

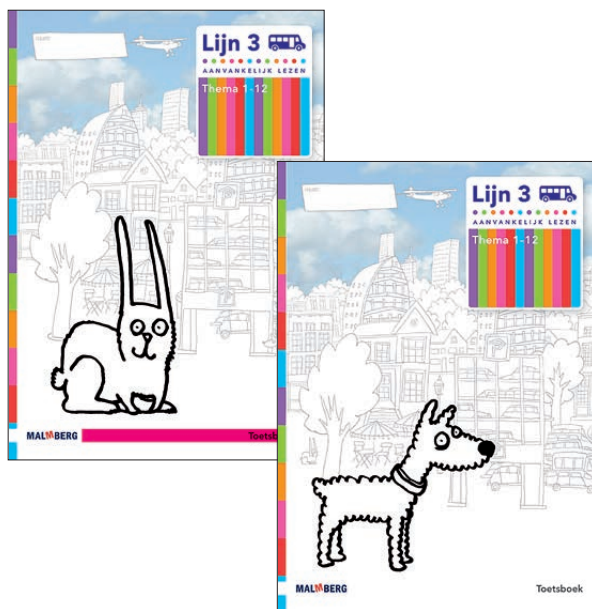
vervangen door de signaleringstoetsen van *Lijn 3* (in geval van de Herfstsignalering en Voorjaarssignalering).

Voor een volledig overzicht van alle leestoetsen van een jaar, zie de Kopieermap algemeen, tabblad 'Mondelinge toetsen', Overzicht toetsen.

Werken met de schriftelijke thematoetsen

Op dag 14 van elk thema neemt u de schriftelijke toets af uit het toetsboek (of toetsboek). In de Kopieermap algemeen vindt u een katern met instructie voor afname, de antwoorden en de normering van deze schriftelijke toetsen (tabblad 'Antwoorden schriftelijke toetsen').

Deze schriftelijke toetsen geven een beeld van de beheersing van de stof. Wanneer een kind onvoldoende scoort op de schriftelijke toets, is dit een signaal dat er iets aan de hand is. We adviseren om dan altijd ook de mondelinge thematoets af te nemen.

Werken met de mondelinge thematoetsen

Wilt u een goed beeld krijgen van de leesvorderingen van de kinderen, dan is schriftelijk toetsen niet voldoende. U haalt

meer informatie uit mondeling afgenomen toetsen, waarbij u ook de verklanking hoort en de aanpak kunt observeren. Wij adviseren om ook de mondelinge thematoetsen te gebruiken, zeker bij de risicolezers.

De mondelinge thematoetsen vindt u in de Kopieermap algemeen, met daarbij aanwijzingen voor de afname. Op het scoreformulier staat aan de achterzijde per toets de normering.

Met de mondelinge thematoets toetst u correctheid (aantal fout) en tempo (tijd). Er wordt getoetst op letter-, woord- en tekstniveau.

Interventie bij uitval

Tijdens de afname van de mondelinge toets noteert u niet alleen wát het kind leest, maar ook op welke manier het leest (observaties). De toetsresultaten (voldoende of onvoldoende) gebruikt u om vast te stellen of het kind in het volgende thema (tijdelijk) op -niveau verdergaat. Om erachter te komen welke hulp het kind dan precies nodig heeft en hoe instructiegevoelig een kind is, maakt u een analyse van de manier waarop de mondelinge toets is verlopen. Daarvoor gebruikt u de Kopieermap , waarin een schema voor

leesanalyse is opgenomen (pagina 7-10). Door die leesanalyse weet u beter wat er misgaat en waar uw hulp (interventie) op gericht moet zijn. Soms is het voldoende om een kind een paar weken mee te nemen in de verlengde instructie (stap 3 van de leesles) en de lessen Extra lezen, waarna het kind weer op -niveau verder kan. Beslis dit altijd weer aan de hand van de resultaten bij de volgende mondelinge thematoets.

Signaleringen en groepsplannen

Na de thema's 3, 6, 9 en 12 neemt u de signaleringstoetsen af (conform het Protocol Leesproblemen en Dyslexie) zoals in het onderstaande schema.

Er zijn signaleringstoetsen op zowel - en -niveau als op -niveau. Deze signaleringstoetsen worden individueel en mondeling (hardop lezen) afgenomen. Let op: de herfstsignalering en voorjaarssignalering van *Lijn 3* komen in plaats van de mondelinge thematoetsen van thema 3 en 9.

Na elk signaleringsmoment heeft u gegevens in handen om de lesstof voor de komende periode op gedifferentieerde wijze aan te bieden. Daarom maakt u na elke signalering een nieuw groepsplan, waarbij u de kinderen indeelt in drie niveaus (, ,). De groepsplannen bij *Lijn 3* vindt u op de servicesite Mijn Malmberg

en in de Malmberg Registratie Monitor van *Lijn 3*.

Herfstsignalering en voorjaarssignalering Lijn 3

Na thema 3 en na thema 9 neemt u dus na de schriftelijke thematoets de herfstsignalering of voorjaarssignalering van *Lijn 3* af bij alle kinderen. Deze vindt u, net als alle andere mondeling af te nemen toetsen, in de Kopieermap algemeen. U hoeft bij de herfstsignalering geen aparte toetsen voor auditieve analyse en auditieve synthese af te nemen. Wanneer een kind deze vaardigheden niet beheerst, ziet u dat meteen ook in de resultaten bij de herfstsignalering. Als een kind uitvalt op fonemische vaardigheden, gebruikt u de Kopieermap om een leesanalyse te maken. Daarin vindt u ook handvatten om te remediëren op fonemisch bewustzijn (tabblad 2).

Toetsen op -niveau

Direct na thema 1 stelt u vast welke kinderen gaan werken op -niveau. Kinderen die aan het eind van thema 1 voldoende scoren op de DMT M3 en AVI M3, kunnen verder op -niveau. Ze gaan werken met de -materialen van *Lijn 3* en maken de schriftelijke -toetsen. Er is een aparte herfstsignalering en voorjaarssignalering op -niveau waarin de -doelen getoetst worden.

	 EN -NIVEAU	 -NIVEAU
Dag 13 thema 1: start		Cito Leestechiek M3 en/of AVI M3 en DMT M3 (kaart 1A en 2A)
Na thema 3: herfstsignalering	Herfstsignalering bij Lijn 3: zie kopieermap algemeen	Herfstsignalering bij Lijn 3: zie kopieermap algemeen
Na thema 6: wintersignalering	Cito Leestechiek M3 en/of AVI M3 en DMT M3 (kaart 1A en 2A)	Cito Leestechiek E3 en/of AVI E3 en DMT E3 (kaart 1B, 2B en 3B)
Na thema 9: voorjaarssignalering	Voorjaarssignalering bij Lijn 3: zie kopieermap algemeen Risicolezers: Cito Leestechiek M3 en/of AVI M3 en DMT M3 (kaart 1A en 2A)	Voorjaarssignalering bij Lijn 3: zie kopieermap algemeen
Na thema 12: zomersignalering	Cito Leestechiek E3 en/of AVI E3 en DMT E3 (kaart 1B, 2B en 3B)	Cito Leestempo en Leestechiek M4 en/of AVI M4 en DMT M4 (kaart 1C, 2C en 3C)

Schema signaleringstoetsen

Let op: voor de -kinderen zijn er geen aparte mondelinge toetsen na elk thema; u neemt bij hen na elk thema alleen de schriftelijke toets af.

Aanpassing in -groep

Als een kind de schriftelijke -toets onvoldoende maakt, is dit een signaal dat het kind mogelijk op termijn niet in de -lijn verder kan. Toch houdt u het kind dan voorlopig op -niveau, tot aan het volgende signaleringsmoment. Houd het kind in dat geval wel extra in de gaten: laat het bijvoorbeeld wat vaker hardop voorlezen tijdens de -instructie in stap 4 van de leesles. Pas bij de signaleringsmomenten neemt u bij alle -kinderen een mondelinge toets af: dit is ook het moment dat u daadwerkelijk beslist of een kind in de -lijn kan blijven of dat het verdergaat op -niveau.

Naar aanleiding van de signaleringstoetsen kunt u ook beslissen om een -kind door te toetsen op -niveau. Met doortoetsen bedoelen we dat u bij een kind van wie u verwacht dat het op -niveau kan werken de mondelinge toets(en) afneemt die op dat moment op -niveau is afgenomen. Bijvoorbeeld: Na thema 9 neemt u de voorjaarssignalering op -niveau af. Scoort een kind daarbij voldoende, dan kan het kind in het volgende thema (thema 10) instromen op -niveau.

Let op: instromen op -niveau kan dus alleen na een signaleringsmoment, omdat u dan op basis van (een) mondelinge -toets(en) kunt vaststellen dat het kind dit niveau aankan en geen hiaten heeft in kennis.

Registratie

Na elk thema legt u de resultaten van alle toetsen en de groepsindeling vast. Dat kan met gebruik van de registratiebladen van

Lijn 3 (zie de Kopieermap algemeen, tabblad 'Registratiebladen') of digitaal in de Malmberg Resultaten Monitor.

Na thema 3, 6, 9 en 12 legt u de groepsindeling bovendien vast in een groepsplan. Deze groepsplannen gelden telkens voor drie thema's, aansluitend bij de cyclus voor Opbrengstgericht werken. De teksten van de groepsplannen vindt u op de servicesite Mijn Malmberg en in de Malmberg Resultaten Monitor. Deze standaardgroepsplannen kunt u handmatig aanpassen en op maat maken voor uw eigen situatie.

Er kunnen tussentijds (tijdelijke) wijzigingen optreden in de samenstelling van de -groep (zie boven, bij de mondelinge thematoetsen). Tussentijdse tijdelijke wijzigingen in de samenstelling van de -groep kunt u ook in het groepsplan markeren, daarvoor hoeft u geen nieuw groepsplan te maken.

Wanneer u gebruikmaakt van de Malmberg Resultaten Monitor, krijgt u automatisch een advies na elke toets en na elk thema. Ook kunt u automatisch na de thema's 1, 3, 6, 9 en 12 de groepsplannen met de namen van de kinderen genereren.

Hoe om te gaan met de normering?

De normering van de *Lijn 3*-toetsen is afgeleid van de normering van de AVI- en DMT-toetsen van CITO en de normering van het Protocol Leesproblemen en Dyslexie. In plaats van een 5-puntsindeling hanteert *Lijn 3* een tweedeling: onvoldoende – voldoende/goed. De thematoetsen van *Lijn 3* zijn signalerend van aard: u krijgt een signaal als een kind onvoldoende scoort. Dat signaal is voldoende voor het doel: weten wanneer en hoe u uw aanpak aan moet passen.

Door de tweedeling van de *Lijn 3*-toetsen lijken deze soms wat 'streng'. Immers, het maakt nogal wat uit of een kind de norm 'net niet' haalt of 'bij lange na niet'. Voor de consequentie, de aanpak die u vervolgens kiest, maakt het weinig verschil: u plaatst een kind

dat onvoldoende scoort op een thematoets hoe dan ook voor de zekerheid op ★-niveau en neemt het kind (tijdelijk) mee in de verlengde instructie en de lessen Extra lezen. Zo voorkomt u dat u een leesachterstand niet signaleert of niet tijdig ingrijpt.

Tot slot: u blijft de regisseur van het leesonderwijs

Een toets is altijd een momentopname. U bent en blijft als leerkracht de regisseur van het onderwijs binnen uw groep. Wees daarom kritisch op de uitkomst van een toets als deze niet overeenkomt met uw eigen bevindingen. Bepaal zelf of u alle toetsen nodig heeft om een optimale analyse te maken. Als methodemakers bieden wij u het gereedschap. U maakt vanuit uw behoefte en vakkennis als leerkracht de keuze waar en op welke wijze u het gereedschap gebruikt. De wijze van toetsing moet aansluiten op uw schoolorganisatie en uw visie op het leesonderwijs. Natuurlijk kunt u beslissen om de toetsnormering te negeren. Die keuze is uiteindelijk aan u; u kent het kind tenslotte het beste. Op de registratiebladen en in de Malmberg Registratie Monitor bestaat daarom altijd de mogelijkheid om het methodeadvies te negeren en zelf de aanpak te kiezen die u vindt passen bij dit kind. Er kunnen allerlei goede redenen zijn om van het advies af te wijken. Door in het vak 'Opmerkingen' uw argumenten te noteren, heeft u een verantwoording voor uw aanpak altijd en overzichtelijk bij de hand.